

Code Oranje

Marcel van Dam

SC, 17 januari 2017

Code oranje vanwege sneeuw en ijzel komt en gaat. Bestendiger is de Code Oranje, die zegt dat democratie aan een grondig herontwerp toe is, te beginnen op lokaal niveau. Eind oktober 2016 is deze afgekondigd door een groep bestuurders, wetenschappers en zogeheten “actieve burgers”. Die laatsten mogen natuurlijk niet verward worden met hun passieve soortgenoten. Wie de plannen van die groep wil raadplegen moet zich eerst registreren op een online platform – democratie en transparantie zijn mooi, maar het platform wil controle houden. Voor je het weet praten ook passieve burgers mee en dan zijn we los.

Het pleidooi van de Code is verder herkenbaar: lokaal zijn er veel initiatieven om bewoners, bedrijven en belanghebbenden bij beslissingen te betrekken en hen mee te laten besturen. Dat is niet iets van de laatste jaren, democratische vernieuwing komt vanouds van onderop. Een constante factor is dat al deze initiatieven, van referenda tot burgerbegrotingen en van deelraden tot G1000, voortdurend tegen wettelijke beperkingen aanlopen. Natuurlijk de grondwet, maar onder meer ook de gemeentewet, de kieswet en belastingwetten maken de ruimte klein. Met bijvoorbeeld het bizarre gevolg dat Nederland bijna het enige democratische land is waar lokaal vertegenwoordigers worden gekozen die nauwelijks over de belastingen gaan. *Representation without taxation* ondergraaft bestuurlijke legitimiteit haast net zo sterk als het omgekeerde, want de politieke relevantie van een bestuurslaag is direct gekoppeld aan het belang van de besluiten voor de desbetreffende samenleving.

Daar zit meteen ook een vraag: moet het democratisch bestel veranderen of kunnen we gewoon gemeenten daadwerkelijk bevoegdheden geven? En nog een vraag: wie hebben er belang bij extra mogelijkheden om mee te besluiten en te besturen? Toevallig ben ik nu zelf als bewoner actief in een participatieproces over een weg. Die weg loopt pal langs een zogeheten krachtwijk, met 50% niet-westerse allochtonen en 20% van de huishoudens in de bijstand. Al deze mensen hebben last van die weg. En wie zijn er actief: inderdaad, de witte werkende burgerij. Wij bespreken de plannen met de gemeente, oefenen in een vroeg stadium invloed uit en behartigen onze deelbelangen. Wij hebben de bureaucratische competenties en het geduld om hier jaren mee bezig te zijn. Maar met vertegenwoordiging heeft het niks te maken. Resultaat van Code Oranje kan zijn dat ons soort mensen nog meer van dit soort kanalen krijgt, waardoor het bestel juist minder democratisch wordt.

Die bedenkingen nemen niet weg dat ik pleidooien om te kunnen experimenteren met het bestel van harte onderschrijf. Zet een experimenteerartikel in de gemeentewet en kijk wat er gebeurt. Het pleidooi komt mooi voor de Kamerverkiezingen, maar de huidige minister boorde het direct de grond in. Na wat plichtmatige hoerawoorden liet Plasterk zijn orthodoxe BZK-geluid horen: experimenteren mag, maar wetwijzigingen zijn uitgesloten. Terwijl juist die wetten in de weg staan. Het past wel in zijn doe-helemaal-niks-opstelling van de afgelopen 4 jaar. Het enige resultaat van deze voor het binnenlands bestuur volledig mislukte regeerperiode is het inzicht dat vernieuwing niet slaagt zonder een minister die wat wil, durft en kan.